

OD REDAKCJI

Opieka i wychowanie jako działania wspierające rozwój człowieka, wspomagające aktualizację jego osobowego potencjału i urzeczywistnianie człowieczeństwa, wpisują się w funkcjonowanie różnorodnych środowisk zinstytucjonalizowanych i naturalnych. Nabierają one jednak kompletnego wymiaru w prawidłowo funkcjonującej rodzinie. Zjawiska, tendencje i przemiany dokonujące się współcześnie w wielu przestrzeniach życia człowieka nie są obojętne dla opiekuńczo-wychowawczego funkcjonowania rodziny oraz realizacji jej powołania i zadań jej przynależnych. Pedagogiczny ogląd wychowania i opieki w rodzinie wymaga nieustannych aktualizacji ujęć zarówno z poziomu metarefleksji, jak i poznawania szczegółowych zagadnień życia małżeńsko-rodzinnego i odnoszonych do nich modeli. Jednocześnie potrzeba dobrze osadzonych interdyscyplinarnie założeń teoretycznych oraz wskazań i konkretnych rozwiązań dla praktyki pedagogicznej. Tak zatem w pedagogicznej refleksji nad opieką i wychowaniem w rodzinie przenikają się zagadnienia uniwersalne i metasystemowe wraz ze szczegółowymi i specjalistycznymi badaniami i rekomendacjami. Treść oddawanego do rąk Czytelnika czwartego zeszytu Roczników Pedagogicznych dobrze odzwierciedla ten stan rzeczy.

Zeszyt ten powstał w szczególnych okolicznościach śmierci Księdza Profesora Mariana Waleriana Nowaka (1955–2025), wieloletniego Redaktora Naczelnego Roczników Pedagogicznych oraz niestrudzonego badacza personalistycznych podstaw opieki i wychowania człowieka, także w odniesieniu do rodziny. Personalizm chrześcijański był inspiracją Uczonego w opracowaniu koncepcji „pedagogiki otwartej”, która dopełniała i rozwijała podstawy teoretyczne pedagogicznych badań nad rodziną i dla rodziny. Podejmując analizę relacji wychowawczej, ks. M. Nowak uznawał rodziców i rodzinę za punkt wyjścia pedagogiki w inspiracji chrześcijańskiej (1999, s. 13), a o wychowaniu pisał między innymi:

Działaniem prawdziwie wychowawczym będzie jakieś działanie jedynie wtedy, gdy będzie wspierało nas we wzrastaniu w „człowieczeństwie” (w „humanitas”) i w działaniu na rzecz pobudzania do osobowego sposobu życia, a więc „wzbudzania osoby” („maieutyki osoby”). Wychowanie będzie więc działalnością na rzecz inicjacji, wprowadzania w życie i postępowanie wolne i odpowiedzialne (1999, s. 271).

Teksty składające się na obecny numer aspirują do ujęć ogólnych w badaniach nad opieką i wychowaniem w rodzinie, a zarazem podejmują wąskie, czasami wręcz niszowe zagadnienia. Przedstawiają stanowiska i dylematy ściśle teoretycznej natury oraz zestaw rekomendacji dla praktyki pedagogicznej. Zawsze jednak każdy z nich przedstawia twórcze, autorskie spojrzenie i wnosi wkład w rozwój wiedzy o opiece i wychowaniu.

Artykuł otwierający niniejszy numer zawiera metateoretyczną refleksję dotyczącą dynamiki i wielości paradygmatów w studiach nad rodziną. Lata dziewięćdziesiąte minionego wieku, po czasach epistemologicznej pewności przyniosły wieloparadygmatyczność i poznawczą niepewność w badaniu rzeczywistości wychowania, opieki i rodziny. Celem artykułu Leszka Wagi, zatytułowanego *Paradygmaty badań w naukach o rodzinie w kontekście współczesnych dyskursów metodologicznych w pedagogice*, jest wskazanie metodologicznych dyskusji toczących się w pedagogice i ich znaczenia w konceptualizacji badań nad rodziną. Autor proponuje klasyfikację podejść badawczych, posługując się dwoma kryteriami: obiektywizm vs. subiektywizm oraz eksploracja vs. weryfikacja, co uzasadnia w tekście.

Szersze teoretyczne spojrzenie jest również przyjęte w artykule Karoliny Skarbek-Jaskólskiej i Małgorzaty Kierzkowskiej *Siły rodziny a wybrane rekomendacje praktyczne na podstawie badań nad rodzinami zrekonstruowanymi*. Autorki odwołują się do opracowanego przez Nicka Stinnetta i Johna DeFraina Międzynarodowego Modelu Mocnych Stron Rodziny (International Family Strengths Model) i wskazują na jego uniwersalne zastosowanie do różnych typów systemów rodzinnych w budowaniu dobrostanu i zadowolenia z życia rodzinnego, a także odnoszą teoretyczne założenia do rodzin patchworkowych. Na podstawie analizy badań polskich i zagranicznych Autorki sformułowały również rekomendacje działań wspierających rodzinę.

Na dobrostanie psychicznym, ale w odniesieniu do edukacji dzieci, skupia się też Paulina Forma w artykule *Rodzina jako środowisko wspierające dobrostan edukacyjny dziecka*. Autorka argumentuje znaczenie rodziny i jej partycypacji w pozarodzinnych środowiskach wychowawczych w procesie rozwoju dziecka oraz dbałości o jego dobrostan edukacyjny, odwołując się do koncepcji integralnego wychowania Heleny Radlińskiej. Do zagadnień edukacji szkolnej i udziału rodziny nawiązuje również Merav Esther Hemi, Ronen Kasperski i Ewelina Świdrak w artykule *Simulations as a Tool Supporting Communication with Parents: The Example of Polish Education and Care*. Na podstawie przeglądu badań Autorzy pokazują i uzasadniają korzyści płynące z zastosowania metody symulacyjnej jako propozycji rozwiązania problemów w komunikacji rodzic-nauczyciel.

Odwołują się do przykładu polskiej edukacji i opieki. Wskazują, że metoda ta jest użyteczna w edukacji i powinna być zastosowana już na etapie przygotowania do zawodu nauczyciela.

Na ogólnopolskie tendencje zarysowujące się w postawach rodzicielskich zwraca uwagę Danuta Opozda w artykule *Tendencje w postawach rodzicielskich kobiet i mężczyzn. Komunikat z badań*. Autorka analizuje wyniki badań przeprowadzonych w reprezentatywnej grupie rodziców, które wskazują między innymi, że wraz z wiekiem dziecka częściej ujawniają się niekorzystne tendencje w postawach rodzicielskich przejawiające się brakiem akceptacji dziecka, nadmiaru wymagań i opieki. Wobec tego zachodzi potrzeba prowadzenia zróżnicowanych form działań profilaktycznych o charakterze psychoedukacyjnym i terapii postaw rodzicielskich. Problematyka rodzicielstwa podjęta jest w przeglądowym artykule Marty Kuty-Pacheckiej, *Depresja poadopcyjna. Przegląd literatury*. Rodzicielstwo adopcyjne wyzwala wiele emocji, wyzwań i zadań. Sprostanie im może okazać się bardzo trudne i wyczerpujące, a nawet może prowadzić do depresji. Autorka, korzystając z wielu baz danych, dokonała przeglądu badań publikowanych w latach 2009–2024 na temat depresji poadopcyjnej, co stanowi rodzaj metaanalizy na temat jej przyczyn, przebiegu i skutków.

W artykule *Metoda wychowawcza ideału w ujęciu Ludwiki Jeleńskiej szansą na przezwyciężenie kryzysów wieku młodzieńczego* Agnieszka Linca-Ćwikła przedstawia aktualność metody Ludwiki Jeleńskiej w pracy ze współczesną młodzieżą. Wydobywa ponadczasowe atrybuty metody odwołujące się do idei integralnego rozwoju i wychowania człowieka-Osoby. Treść artykułu jest podstawą do sformułowania rekomendacji dla praktyki wychowawczej relacji rodziców i wychowawców z dorastającymi. Inną propozycję pracy opiekuńczo-wychowawczej przedstawia Krystyna Heland-Kurzak w artykule *Doskonalenie zawodowe w pracy opiekuńczo-wychowawczej z dzieckiem w okresie wczesnego dzieciństwa – w kierunku refleksyjnej praktyki i nowych rozwiązań*. Autorka dowartościowuje praktykę refleksyjną i konieczność wysokiej jakości rozwoju zawodowego opiekunek małych dzieci. Dostrzega potrzebę profesjonalizacji zawodu opiekunek i wspierania ich refleksyjnej aktywności w relacji z dzieckiem w okresie wczesnego dzieciństwa.

W dziale Recenzje znajdują się oceny dwóch książek. Pierwszą, autorstwa Bożeny Matyjas, Danuty Opozdy i Katarzyny Segiet, *Podmiotowość dziecka i wartość dzieciństwa. Współczesna recepcja myśli Janusza Korczaka*, zrecenzowała Patrycja Leśniak-Walczuk. Drugi tekst, opracowany przez Tomasza Różańskiego, prezentuje książkę Izabeli Krasiejko i Małgorzaty Ciczekowskiej-Giedziun *Pedagogiczne aspekty pracy asystenta rodziny. Między wsparciem*

rodziny a ochroną dziecka przed krzywdzeniem. Numer zamyka sprawozdanie, które przedstawił Piotr Guzdek, Kuźnia liderów pro-life Polskiego Stowarzyszenia Obrońców Życia Człowieka – nowy format edukacji prenatalnej dla animatorów ruchu obrony życia.

W imieniu własnym i Zespołu redakcyjnego dziękuję Państwu Recenzentom i Autorom za zaangażowanie w powstanie niniejszego numeru, a Czytelnikom życzę inspirującej lektury.

dr hab. Danuta Opozda, prof. KUL
Redaktor naukowy numeru

NOWAK, M. (1999). *Podstawy pedagogiki otwartej. Ujęcie dynamiczne w inspiracji chrześcijańskiej*. Lublin: RW KUL.